

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра трудового права та права соціального забезпечення

Марія НАНЬЄВА

ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЄСПЛ

ПРАКТИКУМ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 – Право спеціальності 081 – Право

Одеса
Фенікс
2024

УДК: 349.3
3-38

*Рекомендовано Навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 17 січня 2024 року)*

Автор:

Марія НАНЬЄВА – доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
orcid.org/0000–0002–1043–1707

Рецензенти:

Олег ЯРОШЕНКО – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з навчально-методичної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Світлана СИНЧУК – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наньєва М.

3-38 Захист соціальних прав ЄСПЛ : практикум для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08-Право спец. 081-Право [Електронне видання] / М. Наньєва ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 37 с. – Режим доступу:...
ISBN 978-617-8395-77-3

Практикум відповідає програмі навчальної дисципліни «Захист соціальних прав ЄСПЛ». У практикумі представлено тематичний план курсу, практичні завдання, тестові завдання, фабули, теми рефератів, список рекомендованих нормативно-правових актів і спеціальної літератури, питання до заліку.

Практикум призначений для забезпечення навчальної, методичної та організаційної діяльності учасників освітнього процесу під час проведення аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти, підготовки їх до заліку.

УДК: 349.3

ISBN 978-617-8395-77-3

© М. Наньєва, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ	6
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ	7
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	35

ПЕРЕДМОВА

У сучасний період проблема захисту соціальних прав людини не лише не втрачає своєї актуальності, а, навпаки, стає більш релевантною у зв'язку з низкою глобальних та регіональних кризових явищ, що погрожують реалізації цих прав. Захист суб'єктивних прав і законних інтересів у межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Беручи до уваги існуючі міжнародні механізми захисту соціальних прав у рамках ООН, а також Європейський комітет з соціальних прав, сьогодні найбільш дієвим регіональним механізмом захисту соціальних прав залишається Європейський суд з прав людини, оскільки в рамках його рішень залишається можливість хоча б часткової компенсації в рамках фінансових заходів індивідуального характеру. З моменту свого заснування в 1959 році ЄСПЛ став гарантом Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод. ЄСПЛ зіграв провідну роль у розробці ключових принципів конвенціонального права, підкреслюючи, що права, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, повинні бути практичними і ефективними, а не просто ілюзорними. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту соціальних прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення.

Вивчення теоретичних та правових основ захисту соціальних прав ЄСПЛ як складової механізму забезпечення цих прав, а також дослідження практики ЄСПЛ є необхідними для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081-Право.

Метою викладення курсу «Захист соціальних прав ЄСПЛ» є формування у здобувачів вищої освіти високого рівня юридичної обізнаності, правосвідомості, засвоєння ними основних теоретичних положень і категорій захисту соціальних прав, розуміння чинного міжнародного та національного законодавства, вміння орієнтуватися у сучасному правовому полі, аналізувати практику ЄСПЛ, що допоможе підвищити якість та ефективність роботи у правовій сфері.

Основними завданнями навчальної дисципліни є розуміння змісту та особливостей сучасних проблем захисту соціальних прав ЄСПЛ; володіння термінологією з досліджуваного наукового на-

пряму; засвоєння юридичного механізму захисту соціальних прав ЄСПЛ; вміння вирішувати завдання теоретичного і прикладного характеру у сфері захисту соціальних прав ЄСПЛ; вміння аналізувати практику ЄСПЛ.

Практикум підготований з метою поєднання самостійної роботи здобувача з роботою на лекціях та практичних заняттях. У практикумі представлено тестові завдання, фабули, теми для рефератів, список рекомендованих джерел, питання для заліку.

З метою засвоєння теоретичних знань також передбачені практичні завдання. Це забезпечує самостійність навчання, сприяє глибокому і всебічному вивченню навчальної дисципліни «Захист соціальних прав ЄСПЛ», дає можливість навчитися швидко і правильно орієнтуватися у вихідній інформації.

Проведення занять навчального курсу вимагає застосування різноманітних методик. Важливим є здійснення проблемного підходу в лекційному викладанні, під час практичних занять, в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Доцільними є різні форми роботи здобувачів: індивідуальна, диференційно-групова, фронтальна, дистанційна. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Навчальний курс «Захист соціальних прав ЄСПЛ» тісно пов'язаний з іншими дисциплінами, такими, як: трудове право, право соціального забезпечення, захист прав у сфері соціального забезпечення, соціальне право та право зайнятості тощо.

Практикум буде корисним для аудиторної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08-Право спеціальності 081-Право.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна
Тема 1. Загальнотеоретичні засади захисту соціальних прав	2	-	2	-	5	-
Тема 2. Нормативні та юрисдикційні основи захисту соціальних прав ЄСПЛ	4	-	4	-	10	-
Тема 3. Суб'єкти міжнародно-правового соціального захисту. Особливості суб'єктів звернення до ЄСПЛ.	2	-	2	-	5	-
Тема 4. Механізм здійснення захисту соціальних прав ЄСПЛ	2	-	4	-	10	-
Тема 5. Захист соціальних прав окремих категорій осіб: практика ЄСПЛ	4	-	4	-	10	-
Разом	14	-	16	-	40	-

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

Тема 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

План практичного заняття

1. Співвідношення понять «право на соціальний захист» та «право на соціальне забезпечення».
2. Право на соціальний захист як предмет захисту.
3. Конституційне право на соціальний захист.
4. Поняття та зміст гарантій права на соціальний захист.
5. Соціальне законодавство України: загальна характеристика.
6. Забезпечення права на соціальний захист: поняття та структура.
7. Проблеми захисту соціальних прав у сучасних умовах.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Складіть порівняльну таблицю

право на соціальний захист	право на соціальне забезпечення

Завдання 2. У Конституції України закріплені соціальні права людини та громадянина: назвіть їх із посиланням на статті Конституції України та здійсніть порівняльно-правовий аналіз з аналогічними правами, закріпленими у міжнародно-правових актах.

Завдання 3. Знайдіть у Конституції України та роз'ясніть норму, якою передбачено право громадян України на звернення за захистом своїх прав і свобод до міжнародних судових установ та міжнародних організацій, членом яких є Україна.

Завдання 4. Складіть таблицю: «Структура забезпечення права на соціальний захист».

Теми рефератів

1. Становлення та розвиток соціального захисту в Україні.
2. Захист соціальних прав громадян України на шляху до Європейської інтеграції.
3. Проблеми забезпечення права на захист соціальних прав в умовах воєнного стану.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ АКТИ ТА СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст. 3103.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №11 та №14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043_8
5. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042_9.
6. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифіковано Законом №237/94-ВР від 10.11.94 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012
7. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 року №322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до №50. Ст. 375.
8. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 року №1788-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №3. Ст. 10.
9. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 року №16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №23. Ст. 121.
10. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 року №966-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №38. Ст. 348.

11. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 року №1105-XIV (в редакції Закону України від 21.09.2023 №2620-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року №1533-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №22. Ст.171.
13. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 року №2050-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №49. Ст. 422.
14. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 року №2017-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №48. Ст. 409.
15. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 року №1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №49. Ст. 376.
16. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 року №2464-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №1. Ст. 11.
17. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року №5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. №63. Ст. 2565.
18. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5.06. 2012 року №4901-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. №49. Ст. 1919.
19. Перший протокол Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2006. №32. Ст. 2372.
20. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року №3477-IV 7. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст. 1114.
21. Бориченко К. В. Удосконалення механізму забезпечення права на соціальний захист з метою збереження пропорційності з фінансовими можливостями держави. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 140-144.
22. Бориченко К. В., Гудзь А. О. Окремі аспекти забезпечення права осіб, звільнених з військової служби, на перерахунок пенсії у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення. *Juris Europensis Scientia*. 2020. №4. С. 71-74.

23. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2019. №2. С. 13-19.
24. Бориченко К. В. Захист права на соціальне забезпечення на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Т. 1. №2. С. 49-52.
25. Бориченко К. В. Поняття та форми захисту права на соціальне забезпечення. *Право і суспільство*. 2017. №1. С. 99-104.
26. Бориченко К. В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. Одеса, 2020. 452 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13755?locale-attribute=ru>
27. Волошенюк О. В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С. 15-19.
28. Ганзицька Т. С., Штанько М. В. Міжнародні стандарти прав людини: теорія та практика реалізації в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. №4. С. 16-18.
29. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. «Соціальні права та їх захист адміністративним судом». Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 25-28.
30. Деркач А. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №8. С. 124-127.
31. Європейські та міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2015. 716 с.
32. Захист прав людини: міжнародні та національні аспекти: монографія /[А. А. Телестакова та ін.; за заг. ред. А. А. Телестакової]; Київ. міжнар. ун-т. К.: КиМУ, 2010. 202 с.
33. Колосов О. Деякі аспекти розгляду та вирішення пенсійних справ у порядку адміністративного судочинства. «Соціальні права та їх захист адміністративним судом». Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 391-395.
34. Лагутіна І. В. Роль нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в зміцненні законності в сфері трудових відносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №1. С. 95-98.

35. Лагутіна І. В. Припинення виконання роботи працівником у разі затримки виплати заробітної плати як неюрисдикційна форма захисту трудових прав працівників *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №12. С. 57-62.
36. Малюга Л. Ю. До питання відповідальності соціального законодавства України праву Європейського Союзу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. №1. С. 59-64.
37. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. №22. С. 109-114.
38. Мельник Я. Я. Захист соціальних прав: монографія /Я. Я. Мельник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 224 с.
39. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «Галич-Прес», 2020. 596 с.
40. Серeda О. Г. Державно-правовий механізм захисту прав працівників в умовах інтеграції України до Європейського Союзу: теорія та практика: монографія /О. Г. Серeda. Харків: Право, 2018. 472 с.
41. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: теорія та практика: монографія. К.: Алерта, 2017, 532 с.
42. Іншин М. І., Севрюков Д. І. Соціальне громадянство: історія та сучасність: монографія. Київ: Видавництва Людмила, 2020. 137 с.
43. Іншин М. І., Мельник Я. Я. Доктрина соціальної безпеки: монографія. Київ: видавництво «Освіта України», 2020. 225 с.
44. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ: Реферат, 2006. 848 с.
45. Шумило М. М. Кодифікація у сфері соціального захисту: світовий досвід. *Держава і право*. 2017. Вип. 77. С. 187-195.
46. Шумило М. Кодифікація соціального законодавства – об'єктивна необхідність та запорука єдності судової практики. *«Соціальні права та їх захист адміністративним судом»*. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 125-128.
47. Холод Ю. А. Фундаментальні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Право і суспільство*. 2023. №6. С. 52-57.
48. Чанишева Г. І. Юридичний механізм забезпечення соціальних прав людини і громадянина. Одеса, 2021. 40 с.

49. Чанишева Г. І. Реформування трудового та соціального законодавства в умовах євроінтеграції: навчально-методичний посібник. Одеса, 2021. 46 с.
50. Європейський суд з прав людини. Судова практика /за заг. ред. В. Г. Буткевича. К.: Ред. журн. «Право України», 2011. Вип. 1.
51. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст /за ред. О. Л. Жуковської. К.: ВІ-ПОЛ, 2004. 960 с.
52. Яковлева Г. Зміст поняття конституційного права людини на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №2. С.100-104.

Тема 2. **НОРМАТИВНІ ТА ЮРИСДИКЦІЙНІ ОСНОВИ** **ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЄСПЛ**

План практичного заняття

1. Міжнародні стандарти права на соціальний захист.
2. Європейські стандарти права на соціальний захист.
3. Основні органи та механізми захисту соціальних прав на європейському рівні.
4. Нормативне закріплення права на соціальний захист за законодавством України.
5. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту соціальних прав.
6. Механізм здійснення права на соціальний захист.
7. Форми захисту соціальних прав:
 - міжнародна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту соціальних прав;
 - національна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту соціальних прав.
8. Способи захисту соціальних прав.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Громадянин Антіпов після отримання ухвали місцевого суду не погодився з рішенням та вирішив відразу звернутися до Європейського Суду з прав людини. Проте його скаргу Суд визнав неприйнятною.

Надайте правову оцінку ситуації.

Завдання 2. Громадянин України був незадоволений судовим процесом, в якому він виступав в якості позивача з вимогою захистити його право на працю. Потім він вирішив звернутися зі скаргою до Європейського Суду з прав людини, про який декілька раз згадувало місцеве телебачення.

Надайте правову оцінку ситуації. Як мав вчинити громадянин відповідно до законодавства?

Завдання 3. Заповніть таблицю

Юрисдикційні форми захисту	Неюрисдикційні форми захисту

Завдання 4. Складіть схеми, використовуючи відповідне законодавство:

- а) міжнародні стандарти права на соціальний захист;
- б) європейські стандарти права на соціальний захист.

Завдання 5. Використовуючи тексти міжнародних угод, визначте способи захисту прав та свобод людини. Складіть відповідну таблицю.

Завдання 6. Проаналізуйте основні етапи становлення регіональних правозахисних міжнародних організацій.

Завдання 7. Відобразіть схематично структуру органів із захисту прав людини, які працюють під егідою ООН.

Завдання 8. У Міжнародний Суд ООН було передано спір між громадянином України та ПП «Світанок», де він працював з приводу невиплат соціальних субвенцій, які передбачалися національним законодавством.

Чи дотримані в цьому випадку вимоги міжнародної підсудності?

Завдання 9. Відобразіть схематично систему органів та установ, уповноважених на здійснення захисту соціальних прав в Україні.

Теми рефератів

1. Міжнародно-правова система захисту прав людини у соціальній сфері.
2. Основні соціальні права людини, закріплені у Загальній декларації прав людини 1948 р.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: загальна характеристика.
4. Європейська соціальна хартія (переглянута): зміст і значення.
5. Африканська хартія прав людини і народів.
6. Ліга арабських держав та її діяльність у сфері забезпечення прав людини.
7. Міжнародні неюрисдикційні форми захисту соціальних прав.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ АКТИ ТА СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Конвенція МОП №102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2016. №28. №99, 19.12.2017. Ст. 1100.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст. 3103.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №11 та №14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу та Протокол до неї від 11.12. 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_649
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043_8
7. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042_9
8. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифі-

ковано Законом №237/94-ВР від 10.11.94 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012

9. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №51. Ст. 2660.
10. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до №50. Ст. 375.
11. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 року №1788-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №3. Ст. 10.
12. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 року №16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №23. Ст. 121.
13. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 року №966-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №38. Ст. 348.
14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 року №1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №46. Ст. 403.
15. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року №1533-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №22. Ст.171.
16. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 року №2050-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №49. Ст. 422.
17. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 року №2017-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №48. Ст. 409.
18. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 року №1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №49. Ст. 376.
19. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 року №2464-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №1. Ст. 11.
20. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року №5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. №63. Ст. 2565.
21. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5.06. 2012 року №4901-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. №49. Ст. 1919.

22. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року №3477-IV 7. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст. 1114.
23. Перший протокол Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2006. №32. Ст. 2372.
24. Бориченко К. В. Способи захисту права на соціальне забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 42. С. 128-131.
25. Бориченко К. В. Удосконалення механізму забезпечення права на соціальний захист з метою збереження пропорційності з фінансовими можливостями держави. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 140-144.
26. Бориченко К. В., Гудзь А. О. Окремі аспекти забезпечення права осіб, звільнених з військової служби, на перерахунок пенсії у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення. *Juris Europensis Scientia*. 2020. №4. С. 71-74.
27. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2019. №2. С. 13-19.
28. Бориченко К. В. Захист права на соціальне забезпечення на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Т. 1. №2. С. 49-52.
29. Бориченко К. В. Поняття та форми захисту права на соціальне забезпечення. *Право і суспільство*. 2017. №1. С. 99-104.
30. Волошенюк О. В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С. 15-19.
31. Європейські та міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2015. 716 с.
32. Захист прав людини: міжнародні та національні аспекти: монографія /[А. А. Телестакова та ін.; за заг. ред. А. А. Телестакової]; Київ. міжнар. ун-т. К.: КиМУ, 2010. 202 с.
33. Лагутіна І. В. Форми захисту трудових прав працівників: монографія. О.: Фенікс, 2008. 160 с.
34. Малюга Л. Ю. До питання відповідальності соціального законодавства України праву Європейського Союзу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. №1. С. 59-64.

35. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. №22. С.109-114.
36. Федорова А. Європейські стандарти захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб. «*Соціальні права та їх захист адміністративним судом*». Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 269-272.
37. Холод Ю. А. Фундаментальні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Право і суспільство*. 2023. №6. С. 52-57.
38. Шумило М. М. Кодифікація у сфері соціального захисту: світовий досвід. *Держава і право*. 2017. Вип. 77. С. 187-195.
39. Яковлєва Г. Зміст поняття конституційного права людини на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №2. С.100-104.

Тема 3

СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

План практичного заняття

1. Поняття, види та ознаки суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.
2. Глобальні міжнародні урядові організації як суб'єкти міжнародно-правового соціального захисту.
3. Регіональні (міжрегіональні) міжнародні урядові організації як суб'єкти міжнародно-правового соціального захисту.
4. Особливості суб'єктів звернення до ЄСПЛ.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Визначте статус Управління Верховного комісара ООН з прав людини та процедуру розгляду скарг Комітетом ООН з прав людини.

Завдання 2. Визначте та роз'ясните основні ознаки суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.

Завдання 3. Заповніть таблицю

Завдання 4. Визначте і охарактеризуйте заходи, які вживає ООН для сприяння соціальному захисту по всьому світу.

Завдання 5. Визначте та охарактеризуйте основні ознаки регіональних суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.

Завдання 6. Проаналізуйте як суб'єкти міжнародно-правового соціального захисту співпрацюють один з одним з метою заохочення і захисту права на соціальний захист.

Завдання 7. Заповніть таблицю

Особливості суб'єктів звернення до ЄСПЛ

Теми для рефератів

1. Міжнародні організації як суб'єкти глобального управління.
2. Комітет ООН з прав людини як орган, що здійснює діяльність у сфері захисту прав людини.
3. Держава як гарантуючий суб'єкт права на соціальний захист.
4. Актуальні проблеми діяльності суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ АКТИ ТА СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Конвенція МОП №102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2016. №28. №99, 19.12.2017. Ст. 1100.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст. 3103.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №11 та №14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу та Протокол до неї від 11.12. 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_649
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 8
7. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 9.
8. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифіковано Законом №237/94-ВР від 10.11.94 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012
9. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №51. Ст. 2660.
10. Європейський кодекс соціального забезпечення : Рада Європи; Кодекс , Міжнародний документ, Класифікація від 16.04.1964 №ETS N 48. Редакція від 06.11.1990 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_329.
11. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 року №322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до №50. Ст. 375.
12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року №3477-IV 7. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст. 1114.

13. Перший протокол Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2006. №32. Ст. 2372.
14. Європейські та міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2015. 716 с.
15. Бориченко К. В. Удосконалення механізму забезпечення права на соціальний захист з метою збереження пропорційності з фінансовими можливостями держави. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 140-144.
16. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropsky politicky a pravni diskurz*, 2019. С. 13-19.
17. Бориченко К. В. Захист права на соціальне забезпечення на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Т. 1. №2. С. 49-52.
18. Бориченко К. В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.05. Одеса, 2020. 452 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13755?locale-attribute=ru>
19. Волошенюк О. В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С. 15-19.
20. Захист прав людини: міжнародні та національні аспекти: монографія /[А. А. Телестакова та ін.; за заг. ред. А. А. Телестакової]; Київ. міжнар. ун-т. К.: КиМУ, 2010. 202 с.
21. Малюга Л. Ю. До питання відповідальності соціального законодавства України праву Європейського Союзу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. №1. С. 59-64.
22. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. №22. С.109-114.
23. Малюга Л. Ю. Міжнародно-правовий соціальний захист: підручник /Л. Ю. Малюга. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 242 с.
24. Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. /за заг. ред. В. В. Жернакова. Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с.
25. Холод Ю. А. Фундаментальні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Право і суспільство*. 2023. №6. С. 52-57.
26. Шумило М. М. Кодифікація у сфері соціального захисту: світовий досвід. *Держава і право*. 2017. Вип. 77. С. 187-195.

Тема 4 МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЄСПЛ

План практичного заняття

1. Принципи та правила тлумачення ЄСПЛ Конвенції про захист прав і основоположних свобод.
2. Підстави звернення до Європейського суду з прав людини.
3. Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини.
4. Строки звернення до Європейського суду з прав людини.
5. Компетенція Європейського суду з прав людини.
6. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини.
Зміст заяви.
7. Розгляд справи Європейського суду з прав людини по суті.
8. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Аналізуючи текст з Конвенції з прав людини та основоположних свобод, визначте, порушення яких прав за своїм змістом може стати предметом розгляду в Європейському суді з прав людини. Розгляньте їх.

Завдання 2. Проаналізуйте Протоколи до Конвенції з прав людини та основоположних свобод. Проаналізуйте основні положення.

Завдання 3. Охарактеризуйте умови звернення до ЄСПЛ.

Завдання 4. Складіть орієнтовний зразок скарги до Європейського суду з прав людини з усіма ключовими розділами цього документу. Як правильно оформити заяву до ЄСПЛ? Які заяви не розглядає ЄСПЛ?

Завдання 5. Громадянин України П. уклав із фондом «Воля» договір, за яким виконав на замовлення фонду робіт на суму 200 тисяч гривень. Належної оплати не отримав. Пройшов як позивач усі судові інстанції, всі суди програв. Звернувся з відповідною скаргою до ЄСПЛ. Скарга до розгляду прийнята не була.

Надайте правову оцінку ситуації.

Завдання 6. Тестові завдання

1. Визначте, які з нижче запропонованих тверджень є правильними:

А. Європейський суд з прав людини – міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, і включає всі питання, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб.

В. Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних інституцій.

С. ЄСПЛ виконує функції національного суду та має право скасовувати або змінювати рішення національних судів.

Д. Суд приймає заяви до розгляду лише після того, як були використані усі внутрішні засоби юридичного захисту.

2. Визначте, які з нижче запропонованих тверджень є правильними:

А. Шестимісячний строк звернення до Суду вираховується з моменту винесення рішення вищою судовою інстанцією держави, проти якої подано заяву.

В. У практиці Європейського суду визнано, що особа може відчувати порушення своїх особистих прав і через те, що порушені права іншого.

С. Практика ЄСПЛ є прецедентною.

Д. До складу Суду входять 47 суддів, по одному від кожної держави-члена Ради Європи.

3. Визначте, які з нижче запропонованих тверджень є правильними:

А. Важливою функцією Європейського суду є забезпечувати неухильне дотримання і виконання норм конвенції її державами-учасниками. Він здійснює це завдання шляхом розгляду і вирішення саме якихось конкретних справ, прийнятих ним до провадження на основі індивідуальних скарг.

В. Процесуальним супротивником адвоката у Європейському суді виступає представник Міністерства юстиції України.

С. Предметом скарги, яка подається до Суду, можуть бути тільки права і свободи, які гарантуються конвенцією або її протоколами.

D. Заявнику необов'язково бути громадянином держави-члена Ради Європи або взагалі громадянином держави, на яку він подає скаргу.

4. Визначте, які з нижче запропонованих тверджень є правильними:

A. ЄСПЛ вправі тлумачити Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод.

B. Суд вправі виносити Консультативні висновки про тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод з питань, пов'язаних з розглядом справ.

C. Парламентська асамблея Ради Європи обирає суддів до Європейського суду строком на дев'ять років.

D. Структурно ЄСПЛ складається з трьох рівнів.

5. Рішення Європейського суду з прав людини:

A) не є обов'язковими для виконання Україною відповідно до ст. 46 Конвенції;

B) є джерелом права;

C) є обов'язковими для виконання Україною відповідно до ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

D) є частково обов'язковими для виконання Україною.

6. Фінансування витрат на виконання рішення Європейського суду з прав людини здійснюється:

A) за рахунок засудженого;

B) за рахунок місцевого бюджету;

C) за рахунок коштів Ради Європи;

D) за рахунок Державного бюджету України.

7. Протягом якого терміну від дня одержання повідомлення про набуття Рішенням Європейського суду з прав людини статусу остаточного Орган представництва готує та надсилає для опублікування в газеті стислий виклад документа українською мовою:

A) десяти днів;

B) семи днів;

C) трьох днів;

D) 30 днів.

8. Протягом якого строку відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» орган представництва, відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді

з прав людини, зобов'язаний звернутися до суду з позовом про відшкодування збитків, завданих державному бюджету України внаслідок виплати відшкодування:

- A) протягом шести місяців з моменту, визначеного в Законі;
- B) протягом трьох місяців з моменту, визначеного в Законі;
- C) протягом трьох років з моменту, визначеного в Законі;
- D) протягом одного року з моменту, визначеного в Законі.

9. Суди при розгляді справ мають застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини як:

- A) прецедент;
- B) норму закону;
- C) джерело права;
- D) суди не можуть застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини.

10. У разі виявлення розбіжності між перекладом Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод українською мовою та оригінальним її текстом суд користується:

- A) оригінальним текстом;
- B) офіційним перекладом, опублікованим на сайті Європейського суду з прав людини;
- C) перекладом, надрукованим в газеті «Урядовий кур'єр»;
- D) використовується відповідна практика Європейського суду з прав людини.

11. Назвіть три основні умови прийнятності заяви до ЄСПЛ:

A) заява повинна бути направлена до Суду не пізніше чотирьох місяців після винесення остаточного рішення національною установою.

B) заява не обов'язково повинна містити ті самі скарги, що і заяви в національні суди.

C) заява повинна бути направлена до Суду не пізніше шести місяців після винесення остаточного рішення національною установою.

D) заява повинна містити ті самі скарги, що і заяви в національні суди.

E) необхідно вичерпати усі засоби захисту в Україні, в тому числі і звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

F) заява не повинна містити обґрунтування істотної шкоди.

G) вичерпання усіх ефективних національних засобів юридичного захисту.

12. Європейський суд з прав людини було створено у:

A) 1957 р.

B) 1948 р.

C) 1959 р.

D) 1953 р.

13. Склад Європейського суду з прав людини:

A) 21 суддя;

B) 47 суддів;

C) 18 суддів;

D) 36 суддів.

14. Судді Європейського суду з прав людини обираються строком на:

A) 3 роки;

B) 9 років;

C) 6 років;

D) 12 років.

15. Офіційними мовами Суду з прав людини є:

A) англійська та латинська;

B) французька та німецька;

C) англійська та французька;

D) німецька та англійська.

Теми рефератів

1. Історія створення Європейського суду з прав людини.
2. Європейська система захисту прав людини.
3. Структура та зміст Європейської конвенції з прав людини.
4. Європейський суд з прав людини як механізм захисту прав людини.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ АКТИ ТА СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст. 3103.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №11 та №14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу та Протокол до неї від 11.12. 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_649
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043_8
6. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042_9.
7. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифіковано Законом №237/94-ВР від 10.11.94 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012
8. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №51. Ст. 2660.
9. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників. Європейське співтовариство. 09.12.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text
10. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. 07.02.1992, 25.03.1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року №3477-IV 7. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст. 1114.
12. Бадида А. Практика Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2019. С. 141-153.
13. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2019. №2. С. 13-19.
14. Бориченко К. В. Захист права на соціальне забезпечення на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Т. 1. №2. С. 49-52.

15. Бориченко К. В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.05 /Бориченко Катерина Валеріївна. Одеса, 2020. 452 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13755?locale-attribute=ru>
16. Бочарова Н. В. Роль суду ЄС в конституціоналізації правової системи Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2018. №4. С. 14-18.
17. Волошенюк О. В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С. 15-19.
18. Європейські та міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2015. 716 с.
19. Захист прав людини: міжнародні та національні аспекти: монографія /[А. А. Телестакова та ін.; за заг. ред. А. А. Телестакової]; Київ. міжнар. ун-т. К.: КиМУ, 2010. 202 с.
20. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01): хрестоматія /упоряд. Б. В. Бабіна. О.: Фенікс, 2012. 294 с.
21. Книш С. В. Передумови запровадження інституту омбудсмена європейського союзу. Prerequisites Of Introducing Of Institute Ombudsman Of European Union. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2017. С. 183–187.
22. Малюга Л. Ю. До питання відповідальності соціального законодавства України праву Європейського Союзу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. №1. С. 59-64.
23. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. №22. С.109-114.
24. Малюга Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 394 с.
25. Мельник О. Г. Механізм захисту фундаментальних прав людини у Європейському Союзі: нормативні та правові гарантії забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. С. 40-44.
26. Фулей Т. Захист соціальних прав Європейським судом з прав людини: алгоритм розгляду та сучасні тенденції. *«Соціальні права та їх захист адміністративним судом»*. Збірник мате-

ріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 116-121.

27. Холод Ю. А. Фундаментальні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Право і суспільство*. 2023. №6. С. 52-57.
28. Шумило М. М. Кодифікація у сфері соціального захисту: світовий досвід. *Держава і право*. 2017. Вип. 77. С. 187-195.
29. Чанишева Г. І. Реформування трудового та соціального законодавства в умовах євроінтеграції: навчально-методичний посібник. Одеса, 2021. 46 с.

Тема 5

ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ: ПРАКТИКА ЄСПЛ

План практичного заняття

1. Захист соціальних прав дітей.
2. Захист соціальних прав жінок.
3. Захист соціальних прав осіб з інвалідністю.
4. Захист соціальних прав працівників.
5. Захист соціальних прав безробітних.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Громадянин України М. проживав разом із В. у цивільному шлюбі. Коли В. завагітніла, М., вважаючи, що він не є батьком майбутньої дитини, вимагав від неї, щоб вона залишила його квартиру та повернулась до своєї родини. Після того, як В. залишила дім М., вона повідомила йому, що звернеться до своїх родичів, аби вони вбили його, оскільки він її тяжко образив. Усвідомлюючи те, що В. здійснить свій намір, М. вирішив її вбити. Для цього він простежив, як вона зайшла до будинку, де мешкала. Пізніше у вікні дому він побачив жіночий силует, і, вважаючи, що це В., здійснив постріл із пістолету. У подальшому було встановлено, що М. вбив матір особи В. Щодо даного кримінального правопорушення були внесені відомості до ЄРДР та розпочалося досудове розслідування,

а до М. було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, оскільки у сторони обвинувачення були наявні докази того, що М. може переховуватися від слідства. Під час перебування у СІЗО М. звернувся до слідчого судді щодо факту сильного побиття його працівниками СІЗО задля визнання М. своєї вини. Слідчий суддя своєю ухвалою відмовив у розгляді клопотання та призначенні судово-медичної експертизи М. з формальних причин без належного обґрунтування, при цьому під час судового засідання слідчий суддя неодноразово зневажливо звертався до підозрюваного. М. звернувся до ЄСПЛ щодо порушення його прав під час тримання під вартою.

Надайте правову оцінку ситуації.

Завдання 2. Заявниця певний час отримувала пенсію у зв'язку з непрацездатністю внаслідок хвороби, але після народження дитини їй скасували виплати, оскільки стан її здоров'я поліпшився, і вона на 60-70% була спроможна доглядати за домівкою і своєю дитиною. Заявниця оскаржила це рішення, однак безуспішно.

На думку суду, з огляду на викладене, зникла потреба встановлювати, чи була пані спроможна працювати на попередньому місці роботи; питання радше полягало в тому, щоб визначити, чи була заявниця взагалі та якою мірою обмежена у своїй здатності виконувати обов'язки матері та домогосподарки. Пані подала скаргу до ЄСПЛ. У скаргі до ЄСПЛ заявниця вказувала, що здійснюючи своє право на справедливий судовий розгляд, вона зазнала дискримінації за ознакою статі, що суперечить статті 14 Конвенції.

Надайте правову оцінку ситуації

Завдання 3. Заявник взяв відпустку по догляду за дитиною, коли був студентом і працював неповний робочий день. Його дружина, що вже закінчила університетське навчання і працювала держслужбовцем, повернулася після народження дитини на роботу. Згодом заявник подав заяву щодо виплати допомоги по догляду за дитиною, проте йому було відмовлено. Заявник оскаржив відмову у адміністративному порядку, стверджуючи, що це положення закону є дискримінаційним, а отже, неконституційним, а також звернувся до Конституційного суду, проте йому було відмовлено у прийнятті заяви. Посилаючись на свої попередні рішення, Конституційний

суд постановив, що оскаржувана стаття не порушує конституційних прав заявника. Громадянин подав скаргу до ЄСПЛ.

Надайте правову оцінку ситуації

Завдання 4. Заявником був вдівець з двома неповнолітніми (на той час) дітьми, чия дружина померла, залишивши йому право управляти її нерухомим майном. Його дружина до захворювання працювала службовцем місцевого житлового управління, сплачувала всі необхідні внески із соціального забезпечення, і більшу частину подружнього життя була основною годувальницею сім'ї. Сам заявник залишив роботу, щоб доглядати за дружиною (коли вона вже була хвора) та піклуватися про дітей. Після смерті дружини він працював неповний робочий день певний час, але оскільки така робота виявилася економічно не вигідною, він залишив її, щоб присвятити себе піклуванню про дітей. Він подав заяву з проханням надати йому соціальне забезпечення в розмірі, еквівалентному допомозі, на яку б мала право його дружина, проте його заяву було відхилено. Використавши всі національні способи захисту, він звернувся до ЄСПЛ.

Яке рішення має винести ЄСПЛ на вашу думку, обґрунтуйте.

Завдання 5. Тестові завдання

1. Чим характеризується Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як джерело права в Україні:

- а) це міжнародно-правовий акт, який має зобов'язуючий характер в Україні;
- б) це міжнародно-правовий акт, який має рекомендаційний характер;
- в) це міжнародно-правовий акт, якому має відповідати Конституція і закони України;
- г) порядок реалізації Конвенції визначається Верховним Судом.

2. У чому полягає вичерпання національних засобів правового захисту як підстава прийнятності скарги до Європейського суду з прав людини?

- а) наявність звернень до Конституційного Суду;
- б) коли рішення, ухвалені судом касаційної інстанції, або практика подальшого перегляду судових рішень не забезпечує ефективного правового захисту;
- в) необхідно обов'язково звернутися до Верховного Суду;

г) Практика перегляду судових рішень загалом не забезпечує ефективного правового захисту;

3. У чому полягає сутнісний зміст основоположного права, зокрема, розкрийте зміст трискладового тесту:

а) права людини мають свого носія, адресата та предмет;
б) це питання ефективності предмета правового регулювання;
в) розподіл прав людини здійснюється відповідно до потреб кожного індивіда;

г) втручання держави у приватне життя здійснюється на основі закону, має бути необхідним у демократичному суспільстві та забезпечуватися належними засобами.

4. До абсолютних прав людини належать:

а) право на життя та право на охорону здоров'я;
б) заборона рабства та право на працю;
в) заборона тортур, заборона рабства і підневільного стану;
г) право на освіту та право на свободу.

5. Держава може відмовитися від виконання своїх обов'язків згідно зі статтею 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у разі:

а) оголошення воєнного або надзвичайного стану;
б) поновлення конституційного порядку внаслідок військового перевороту;
в) настання життєвої загрози нації, зокрема ліквідації суверенітету і територіальної цілісності;
г) настання династичної кризи і відсутності спадкоємців престолу.

Завдання 6. На підставі аналізу рішень Європейського суду з прав людини визначте тенденції захисту прав осіб похилого віку в умовах глобальної економічної кризи.

Завдання 7. Здійснити аналіз матеріалів справи «Луценко проти України (№2)», заява №29334/11, рішення від 11 червня 2015 року.

Здійснити аналіз матеріалів справи «Мамчур проти України», заява №10383/09, рішення від 16 липня 2015 року.

Теми рефератів

1. Судові рішення ЄСПЛ як джерело права міжнародно-правового соціального захисту.
2. Імплементация Європейських правових стандартів у правову систему України.
3. Поняття примусової чи обов'язкової праці в рішеннях Європейського суду з прав людини.
4. Право на справедливий судовий розгляд в рішеннях Європейського суду з прав людини.
5. Свобода мирних зібрань та об'єднань в рішеннях Європейського суду з прав людини.
6. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини. Захист права на пільги.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст. 3103.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №11 та №14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу та Протокол до неї від 11.12. 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_649
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043_8
5. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042_9
6. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифіковано Законом №237/94-ВР від 10.11.94 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012
7. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №51. Ст. 2660.

8. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників. Європейське співтовариство. 09.12.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text
9. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. 07.02.1992, 25.03.1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року №3477-IV 7. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст. 1114.
11. Рішення ЄСПЛ у справі Mamatkulov and Askarov v. Turkey. URL: <http://www.echr.coe.int>. – Назва з екрана
12. Рішення ЄСПЛ у справі «Таммер проти Естонії» (Tammer v. Estonia) URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_055.
13. Рішення ЄСПЛ у справі «Chapman v. the United Kingdom» /URL: <http://www.echr.coe.int>.
14. Brannigan and McBride v The United Kingdom /URL: <https://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/1993/21.html>
15. Рішення ЄСПЛ у справі «Національна профспілка поліції Бельгії проти Бельгії» (National Union of Belgian Police v. Belgium) /URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_087.
16. Рішення ЄСПЛ у справ «Голдер проти Об'єднаного Королівства» (Golder v. the United Kingdom) /URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_086.
17. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Савіні проти України» від 18 грудня 2008 р. (Заява №39948/06). *Офіційний вісник України*. 2009. №84. 2852 с.
18. Бадида А. Практика Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2019. С. 141-153.
19. Завгородній В. А. Рішення Європейського суду з прав людини як акти тлумачення норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. С. 29-33.
20. Заєць І. Застосування рішень Європейського суду з прав людини в аспекті забезпечення права на охорону здоров'я. «Соціальні права та їх захист адміністративним судом». Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 42-45.

21. Климчук М. Застосування судами практики ЄСПЛ при вирішенні спорів, пов'язаних із порушенням права на медичну допомогу. *«Соціальні права та їх захист адміністративним судом»*. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 53-55.
22. Кононенко В. П. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод. *Право України*. 2008. №3. С. 131-134.
23. Малюга Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 394 с.
24. Огляд рішень Європейського суду з прав людини. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_ESPL_03_2023.pdf
25. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навчальний посібник /У. Б. Андрусів, О. Б. Верба – Сидор, Ю. В. Верхола та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 404 с.
26. Практика Страсбурзького суду у справах проти України як чинник удосконалення її законодавчих гарантій прав людини. *Право України: Юридичний журнал*. 2015/1. №2. С. 128-139.
27. Практика ЄСПЛ. Український аспект. URL: <https://www.echr.com.ua/rishennia-espl/>.
28. Соловйов О. В. Застосування практики Страсбурзького суду як джерела права. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. С. 90-95.
29. Шевчук С. В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Реферат, 2007. 831 с.
30. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/>
31. Mowbray A. R. An Examination of the European Court of Human Rights' Approach to Overruling its Previous Case Law. *Human Rights Law Review*. 2009. №9 (2). S. 179–201.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття права на соціальний захист.
2. Співвідношення понять «право на соціальний захист» та «право на соціальне забезпечення».
3. Право на соціальний захист як предмет захисту.
4. Конституційне право на соціальний захист.
5. Поняття гарантій права на соціальний захист.
6. Зміст гарантій права на соціальний захист.
7. Правова природа соціального законодавства України.
8. Поняття забезпечення права на соціальний захист.
9. Структура забезпечення права на соціальний захист.
10. Проблеми захисту соціальних прав в сучасних умовах.
11. Міжнародні стандарти права на соціальний захист.
12. Європейські стандарти права на соціальний захист.
13. Основні органи та механізми захисту соціальних прав на міжнародному рівні.
14. Основні органи та механізми захисту соціальних прав на європейському рівні.
15. Нормативне закріплення права на соціальний захист за законодавством України.
16. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту соціальних прав на національному рівні.
17. Механізм здійснення права на соціальний захист.
18. Форми захисту соціальних прав: загальна характеристика.
19. Міжнародна юрисдикційна форма захисту соціальних прав.
20. Міжнародна неюрисдикційна форма захисту соціальних прав.
21. Національна юрисдикційна форма захисту соціальних прав.
22. Національна неюрисдикційна форма захисту соціальних прав.
23. Способи захисту соціальних прав.
24. Поняття суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.
25. Види суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.
26. Ознаки суб'єктів міжнародно-правового соціального захисту.
27. Глобальні міжнародні урядові організації як суб'єкти міжнародно-правового соціального захисту.
28. Регіональні (міжрегіональні) міжнародні урядові організації як суб'єкти міжнародно-правового соціального захисту.

29. Особливості суб'єктів звернення до ЄСПЛ.
30. Загальна характеристика ЄСПЛ конвенції про захист прав і основоположних свобод.
31. Принципи та правила тлумачення ЄСПЛ конвенції про захист прав і основоположних свобод.
32. ЄСПЛ: порядок формування, структура та юрисдикція.
33. Підстави звернення до Європейського суду з прав людини.
34. Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини.
35. Строки звернення до Європейського суду з прав людини.
36. Компетенція Європейського суду з прав людини.
37. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини.
38. Зміст заяви до Європейського суду з прав людини.
39. Розгляд справи Європейського суду з прав людини по суті.
40. Окремі стадії розгляду справ у Європейському суді з прав людини.
41. Роль прецеденту в діяльності Європейського суду з прав людини.
42. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.
43. Специфіка застосування практики Європейського суду з прав людини в судовій практиці України як джерело права.
44. Перспективи реформування Європейського суду з прав людини.
45. Міжнародно-правовий соціальний захист окремих категорій осіб: загальна характеристика.
46. Захист соціальних прав дітей: практика ЄСПЛ.
47. Захист соціальних прав жінок: практика ЄСПЛ.
48. Захист соціальних прав осіб з інвалідністю: практика ЄСПЛ.
49. Захист соціальних прав працівників: практика ЄСПЛ.
50. Захист соціальних прав безробітних: практика ЄСПЛ.

Навчальне видання

Марія НАНЬЄВА

ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЄСПЛ

ПРАКТИКУМ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 – Право спеціальності 081 – Право

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 2,09.
Зам. № 2403-04.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net